

СТАНОВИЩЕ

От проф. д-р Николай Кирилов Михайлов, СУ „Св. Кл. Охридски“, ФЖМК, Катедра „Комуникация, връзки с обществеността и реклама“, член на научно жури по процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на ОНС „доктор“ в професионално направление

3.1. Социология, антропология и науки за културата, докторска програма Социология, ЮЗУ „Неофит Рилски“ на тема **„ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ ВЪРХУ ЗАЩИТАТА НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА В КОСОВО“** с автор **АРЙЕТА ШАЧИРИ ЛАТИФИ**, научен ръководител
Доц. д-р МАРИО МАРИНОВ

1. Обща характеристика на дисертационния труд. Предложеният за становище дисертационен труд е структуриран в увод, изложение в пет глави и заключение. Общият обем на изследването достига почти 200 стандартни страници, в това число основен текст – 160 страници, включващи фигури, използвана литература и приложения. Отделно са (в няколко Annex) разположени ако мога така да се изразя, изследователския апарат на докторанта, списък на фигурите и т.н., което дава изчерпателна представа за методите, въпросите и резултатите на допитванията, както са посочени и данните от статистическия метод на обработка на емпиричната информация. Нещо, което оформя ясна представа за сериозността на предприетото изследователско усилие още при първото запознване с труда. Посочени са 50 източника, основно на английски език, както печатни, така и онлайн, между които освен такива, които теоретично засягат темата, намирам и съответни актуални административни и правни наредби, релевантни на тематиката на изследването. И това е напълно оправдано, защото към темата, която изследва докторанта, както тя самата е споменала, има висока социална чувствителност и пълноценното и и позитивно осмисляне като резултат е невъзможно без активни действия от страна на институциите. Бих посочил, че трудът е замислен, изграден и обобщен изцяло в социологическа перспектива – търсене на общи модели в разнообразието на един остър социален феномен – и с това доказва релевантността си към докторската програма, в която е разработен. Авторефератът е също така подробен, много добре структуриран и точно предава съдържанието на дисертационния труд. Докторантът е предсатвил списък с шест публикации по темата на английски език в научни сборници или списания с научно рецензиране, както и на участия в престижни научни конференции. Всички те са по темата на изследването и още веднъж доказват устойчивия академичен интерес на докторанта към избраната тематика, неговите усилия да разгледа темата от всички възможни изследователски позиции, както и да представи пред научната общност резултатите на своя труд.

2. Актуалност на темата и проблематиката. Трудно мога да се сетя за по-актуална и по належаща за научен анализ тема от гледна точка на социалното знание като избраната от автора - социалните политики върху защитата на жертвите на трафик на хора в Косово, като тук обобщенията и заключенията на докторанта надхвърлят националните измерения на този остър социален проблем. „Трафикът на хора, известен като модерно робство, е много изгодна и печеливша индустрия, чрез която трафикантите увеличават печалбите си“ (с.1), пише още в началото на своя труд докторанта. Дисертабилността на темата се засилва и от анализа на социалните причини за това явление, към който се е насочил докторанта - социални проблеми, образование, безработица, ниско ниво на икономическо развитие, семейства на хора с увреждания, разведени двойки, деца с един родител, насилие над деца, детска престъпност и т.н. Робството като социален проблем за съжаление е реалност и в съвременния свят, който претендира да е преодолел такива категорични форми на лична и социална зависимост заедно с бедността, неграмотността, гладът. Независимо, че често пъти се цитират знаменитите решения на Британската империя от 1835 г. и 13 тата поправка на Конституцията на САЩ за отмяна на робството, този проблем все още засяга около 50 милиона души по цял свят¹. По отношение на разглеждането и анализа на този феномен от страна на дисертанта са дефинирани теоретична и концептуална рамка на изследването с акцент върху социалните политики в това отношение. Тук социологическият анализ играе роля в практическите усилия за решаване на проблема за трафика на хора, защото е свързан с ефективността на институциите и предприетите от тях действия (политики) за справяне с него в условията на общество в преход, каквото е това на Република Косово. Това придава допълнителна актуалност (характер на пионерно изследване, както пише докторантът) на предприетото проучване, защото анализираните социални проблеми според достоверните аргументи на автора, са причинени от редица условия, които изискват конкретен и многофакторен анализ с методите на социологията. Като цяло работата освен ясно изразена изследователска ценност за описание и обяснение на феномена, притежава и морална стойност, защото, както дисертанта отбелязва – тя е предзначена да предпази, да защити евентуалните жертви на трафика на хора и да повиши ефективността на социалните политики за предотвратяването му.

3. Научни резултати и приноси. Изложението на дисертационния труд представя едно сериозно социологическо изследване на причините за трафика на хора и изводите за

¹ <https://www.antislavery.org/>, 2023

социалните политики, посветени на преодоляването на това негативно явление. Още предприетата установка на изследване затвърждава мнението за един премислен и научен подход за описанието, разбирането и съответното обяснение на изследвания социален проблем. Докторантът демонстрира научна зрялост (тук на всяка цена трябва да отбележа и видимите следи от усилията на научния ръководител) при формулирането на хипотезата/хипотезите, при избора на научен апарат и методика на изследването (изброени са подходящи за целите на проучването качествени и количествени методи), на изследователските въпроси, дори при предвиждането на евентуални ограничения при откриването на данни. Изложението на самия дисертационен труд демонстрира както очевидните задълбочени теоретични знания на докторанта, така и уменията да изследва даден феномен през призмата на социологията: как социалната позиция, която индивид или група заемат в обществото може да определи непосредствения им жизнен опит. Тук има предвид компетентното изложение на различни социологически теории от страна на дисертанта, които обясняват влиянието на социалните институти върху социалното поведение на личността: за религията (Маркс, Вебер, Дюркем), за образованието (Гидънс), за медийното влияние (Хабермас, Инис, Франкфуртската школа) и връзката им с разглеждания проблем и други. Социолозите са помагали и продължават да помагат за изграждането на социалните политики - законите и разпоредбите които определят как хората в общностите да живеят и да работят и да преодоляват различни социални проблеми – в това се открива значението на социологията като модерна и необходима наука и докторантът със своя труд още веднъж доказва това наблюдение. Изложението на дисертационния труд също така е показател за умелата работа на дисертанта с данни и изобщо за достоверността на използваните емпиричните методи (примерно начина на формиране на извадката, методът на анализ, критериите за избор на респонденти и т.н.). В този смисъл да се занимаваш със социология, означава да знаеш все повече за социалния свят, който те обгръща. И това се вижда ясно от изложението на докторанта – изложени са подробни и проверени данни за състоянието на трафика на хора, за социалния и икономически профил на Република Косово и влиянието им върху риска за хората, които могат да станат жертва на трафик, за тенденциите на това негативно социално явление. Не мога да не отбележа, че независимо от пространните анализи, изследвания, изброяване на факти и данни, на различни документи в това отношение („Република Косово създаде и одобри „Специален закон за превенция и борба с трафика на хора и защита на жертвите на трафик“, с. 85) докторантът винаги удържа основния си замисъл – създаването на социални политики за ограничаване на трафика на хора в

Република Косово въз основа на данните на едно научно изследване на всички фактори и причини, локални и глобални, водещи до появата и развитието на този крайно нежелан феномен. Много точно е аргументираното наблюдение на докторанта, че в процеса на предотвратяване на трафика на хора в Косово са включени различни институции: правителство, гражданско общество, международни организации, местни организации и др., които отговарят за изготвянето и прилагането на държавни политики за предотвратяването му. Като приноси бих определил и посочените специфични индикатори за трафика на хора в Република Косово. Систематичното наблюдение и анализ на социалното поведение на обществото в Република Косово, теоретичната база, както и събраните и обработени умело емпирични данни от страна на докторанта, му дават право да потвърди хипотезата, „че социалните политики оказват влияние върху защитата на социалните групи, изложени на риск от трафик на хора в Република Косово“ (с.163).

4. Заключение. Представеното изследване е един значителен по замисъл и изпълнение научен труд, който еднозначно демонстрира уменията на своя автор за анализ и предлагане на практически решения за сложни обществени проблеми с помощта на методите на социологията. И в теоретичен и особено в практически план изследването притежава оригиналност, аналитична дълбочина и валидни обобщения. Приемам самооценката на научните приноси на автора за нейните научните постижения (пет на борй), както и академичната принадлежност на труда към докторската програма, в която е реализиран. С оглед на безспорните научни качества и приноси на дисертационния труд **„ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ ВЪРХУ ЗАЩИТАТА НА ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА В КОСОВО“** и доказаните академични и изследователски качества на неговия автор, убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на **АРЙЕТА ШАЧИРИ ЛАТИФИ** ОНС „доктор” в професионално направление **3.1. Социология, антропология и науки за културата** по докторска програма Социология, катедра Социология, ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград.

Член на Научното жури:

Проф. д-р Николай Михайлов

26.02.2023г.

SCIENTIFIC OPINION

By Prof. Dr. Nikolay Kirilov Mihailov, SU "St. Kl. Ohridski", FJMC, Department of "Communication, Public Relations and Advertising", member of the scientific jury for the procedure for the defense of a dissertation work for the acquisition of the educational and scientific degree PhD in professional field

3.1. Sociology, anthropology and cultural sciences, PhD program Sociology, SWU Neophit Rilski on the topic **"The impact of social policies on the protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo"** with author **Arjeta Shaqiri Latifi**,

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. Mario Marinov, PhD

1. General characteristics of the dissertation work. The presented thesis proposal for the opinion is structured in an introduction, set out in five chapters and a conclusion. The total volume of the study reaches almost 200 standard pages, in this issue the main text – 160 pages, including figures, references and appendices. Separately (in several appendices) are located, so to speak, the PhD/doctoral student's research apparatus, list of figures, etc., which gives a comprehensive view of the methods, questions and results of the surveys as indicated and given by the statistical a method of processing empirical information. Something that forms a clear idea of the seriousness of the enterprise research effort at the very first acquaintance with the work. 50 sources are indicated, mainly in English, both printed and online, among which, in addition to those that theoretically affect the topic, I also find relevant current administrative and legal regulations appropriate to the topic of the study. And this is fully justified, because the topic that the PhD/doctoral student is researching, as she herself mentioned, has a high social sensitivity and a full and positive interpretation as a result is impossible without active actions – legislation - on the part of the state. I would point out that the work is conceived, constructed and summarized entirely in a sociological perspective - a search for common patterns in the diversity of an acute social phenomenon - and thus shows relevance to the doctoral program in which it was developed. The abstract (Абстракт) is also detailed, very well structured and accurately conveys the content of the dissertation. The PhD/doctoral student has presented a list of six publications on the topic in English in scientific collections or peer-reviewed journals, as well as in participation in prestigious scientific conferences. All of them are on the topic of the research and once again prove the sustained academic interest of the PhD/doctoral student

in the chosen subject, her efforts to consider the topics from all possible research positions, as well as to present the results of her academic work and research to the scientific community.

2. Relevance of the topic and the problem. I can hardly think of a more current and actual topic for scientific analysis from the point of view of social knowledge than the one chosen by the author - social policies on the protection of victims of human trafficking in Republic of Kosovo, and here the generalizations and conclusions of the PhD/doctoral student go beyond national dimensions of this acute social problem. "Human trafficking, known as modern slavery, is a very profitable and profitable industry through which traffickers increase their profits" (p. 1), writes the PhD/doctoral student at the very beginning of her work. The dissertability of the topic is also strengthened by the analysis of the social causes of this phenomenon, to which the doctorate research is focused - social problems, education, unemployment, low level of economic development, families of people with disabilities, divorced couples, children with one parent, violence over children, child crime etc. Slavery as a social problem is unfortunately also a reality in the modern world, which claims to have overcome such categorical forms of personal and social dependence together with poverty, illiteracy, and hunger. Although the famous decisions of the British Empire of 1835 and the 13th Amendment of the US Constitution to abolish slavery are often cited, this problem still affects about 50 million people worldwide². With regard to the examination and analysis of this phenomenon by the dissertation, a theoretical and conceptual framework of the study is defined with an emphasis on social policies in this regard. Here, sociological analysis plays a role in practical efforts to solve the problem of human trafficking because it is related to the effectiveness of institutions and the actions (policies) taken by them to deal with it in the conditions of a society in transition, such as that of the Republic of Kosovo. This gives additional relevance (the nature of pioneering research, as the PhD/doctoral student writes) to the research undertaken, because the analyzed social problems, according to the author's credible arguments, are caused by a number of conditions that require a specific and multifactorial analysis with the methods of sociology. In general, the work, in addition to a clear research value for describing and explaining the phenomenon, also has a moral value, because, as the dissertation notes, it is intended to protect and preserve the possible victims of human trafficking and increase the effectiveness of social policies to prevent it .

² <https://www.antislavery.org/>, 2023

3. Scientific results and contributions. The exposition of the dissertation presents a serious sociological study of the causes of human trafficking and the conclusions for social policies dedicated to overcoming this negative phenomenon. The research effort already undertaken reinforces the opinion of a thoughtful and scientific approach to the description, understanding and corresponding explanation of the studied social problem. The PhD/doctoral student demonstrates scientific maturity (here, at any cost, I must also note the visible traces of the efforts of the scientific supervisor) in the formulation of the hypothesis/hypotheses, in the choice of scientific apparatus and research methodology (qualitative and quantitative methods suitable for the purposes of the study are listed), of the research questions, even while anticipating potential limitations in data discovery. The exposition of the dissertation work itself demonstrates both the obvious in-depth theoretical knowledge of the PhD/doctoral student and the skills to examine a given phenomenon through the prism of sociology: how the social position that an individual or group occupies in society can determine their immediate life experience. This refers to the competent exposition of various sociological theories by the author Mrs. Shaqiri, which explain the influence of social institutions on the social behavior of the individual: for religion (Marx, Weber, Durkheim), for education (Giddens), for media influence (Habermas, Innis, The Frankfurt School) and their relevance to the problem under consideration etc. Sociologists have helped and continue to help build social policies - the laws and regulations that determine how people in communities live and work and overcome various social problems - this is where the importance of sociology as a modern and necessary science is found, and the PhD/doctoral student with her work once again proves this observation. The thesis statement is also an indicator of the PhD/doctoral student's skillful handling of data and, in general, of the reliability of the empirical methods used (for example, the method of forming the sample, the method of analysis, the criteria for selecting respondents, etc.). In this sense, doing sociology means knowing more and more about the social world that surrounds you. And this is clearly visible from the PhD/doctoral student's text - detailed and verified data on the state of human trafficking, on the social and economic profile of the Republic of Kosovo and their impact on the risk for people who may become victims of trafficking, on the trends of this negative social phenomenon. I cannot fail to note that regardless of the extensive analysis, research, listing of facts and data, of various documents in this regard ("The Republic of Kosovo created and approved the "Special Law on Prevention and Combating Trafficking in Human Beings and Protection of Victims of Trafficking ", p. 85) the PhD/doctoral student always maintains his main idea - the creation of social policies to limit human trafficking in the Republic of Kosovo based on the data of a scientific study of all factors and causes, local and

global, leading to the emergence and development of this highly undesirable phenomenon. The well-argued observation that Mrs. Shaqiri presents is very accurate that the process of preventing human trafficking in Kosovo involves various institutions: government, civil society, international organizations, local organizations, etc., which are responsible for the preparation and implementation of state policies to prevent it. I would also consider the specified particular indicators of human trafficking in the Republic of Kosovo as academic contribution. The systematic observation and analysis of the social behavior of the society in the Republic of Kosovo, the theoretical base, as well as the empirical data collected and skillfully processed by the PhD/doctoral student, give her the right to confirm the hypothesis "that social policies have an impact on the protection of social groups exposed to risk of human trafficking in the Republic of Kosovo" (p.163).

4. Conclusion. The presented research is a significant scientific work in terms of design and implementation, which clearly demonstrates the skills of its author to analyze and offer practical solutions to complex social problems using the methods of sociology. Both theoretically and especially in practical terms, the research has originality, analytical depth and valid generalizations. I accept the self-assessment of the author's scientific contributions for her scientific achievements (five in number), as well as the academic affiliation of the work to the doctoral program in which it was implemented. In view of the indisputable scientific qualities and contributions of the dissertation work "**The impact of social policies on the protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo**" and the proven academic and research qualities of its author, I strongly suggest to the respected Scientific Jury **to confer upon Aryeta Shachiri Latifi** educational and scientific degree "PhD/Doctor" in professional field 3.1. Sociology, anthropology and cultural sciences in the doctoral program of Sociology, Department of Sociology, SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad.

Member of the Scientific Jury:

Prof. Dr. Nikolay Mihailov 26.02. 2023